

JAARPLAN 2026

MET DE KADERS VOOR 2027

September 2025

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Programmalijn 1 Goed wonen en leven	4
1.1 Meer passende woningen realiseren	4
1.2 Maatschappelijke voorzieningen optimaliseren	7
Programmalijn 2 Toekomstbestendig ondernemen en ontwikkelen	9
2.1 Bredere economie realiseren	10
2.2 Gastvrijheid verstevigen	12
2.3 Continuïteit en kwaliteit van het onderwijs verhogen	13
2.4 Werken en leren meer combineren	14
Programmalijn 3 Optimaal bereikbaar en verbonden	15
3.1 Werken aan betere bereikbaarheid	15
3.2 Vervoer verduurzamen	19
3.3 Digitale en mobiele dekking optimaliseren	21
Programmalijn 4 Duurzame energie	22
4.1 Energiesystemen robuuster en innovatiever maken	22
4.2 Eilander gebouwen sneller verduurzamen	24
4.3 Eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie	26
Programmalijn 5 Circulaire economie	28
5.1 Gunstig ontwikkelklimaat voor de circulaire economie	28
5.2 Wat het eiland biedt optimaal benutten	30
5.3 Slimmer omgaan met water	32
6. Financiën	34
6.1 Doorkijk financiën Regio Deal 2026-2027	34
6.2 Overzicht van goedgekeurde projecten/voorstellen	36
6.3 VAT-kosten	37
7. Afwegingskader	39
8. Monitoring en lerende evaluatie	41
9. Communicatie	42

INLEIDING

Voor u ligt het derde jaarplan van de Regio Deal De Waddeneilanden. In dit plan blikken we vooruit op 2026. Ook bieden we hiermee een inhoudelijk en financieel kader voor de komende jaarschijf, met een doorkijk naar 2027. Wij zijn nu halverwege de looptijd van ons programma. Dat betekent dat 2026 waarschijnlijk het laatste jaar is waarin nieuwe projecten worden opgestart.

In 2024 en 2025 zijn belangrijke stappen gezet. De eerste pilots zijn gestart, nieuwe samenwerkingsvormen zijn ontstaan en de Waddentafel is gelanceerd. De Waddentafel is een strategisch platform voor ondernemers, onderwijs en overheden. De projecten binnen de vijf programmalijnen laten zien dat de eilanden niet alleen investeren in hun eigen toekomst. Ze zetten ook in op gezamenlijke slagkracht en brede welvaart. De uitdagingen blijven groot. Netcongestie, stikstofproblematiek, druk op voorzieningen en beperkte capaciteit vragen om innovatieve en gezamenlijke oplossingen. In plaats van op elk eiland het wiel uit te vinden, kiezen we voor kennisdeling, gezamenlijke pilots en slimme taakverdeling. We sluiten zoveel mogelijk aan bij bestaande structuren en betrekken partijen die actief bijdragen aan de doelen van de Regio Deal.

Bestuurlijke werkafspraken en realisme richting 2027

In de bestuurlijke werkafspraken staat dat we onze samenwerking en afspraken evalueren vóór de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2026. Deze evaluatie kan aanleiding geven tot een tussentijdse aanpassing van dit jaarplan. Gezien de beperkte looptijd van de Regio Deal is het niet realistisch om op basis van een jaarplan 2027 nog nieuwe projecten op te starten. De focus verschuift daarom in de loop van 2026 naar het afronden, borgen en eventueel opschalen van lopende initiatieven.

Doel van het jaarplan

Het jaarplan is een aanvulling op het convenant Regio Deal De Waddeneilanden. Het biedt de stuurgroep een inhoudelijk en financieel afwegingskader voor projectvoorstellen. Het Algemeen Bestuur van Samenwerkingsverband De Waddeneilanden en de Gedeputeerde Staten van de provincies Fryslân en Noord-Holland krijgen het jaarplan ter vaststelling aangeboden. Ook delen we het plan ter informatie met de vier ministeries die onze Regio Deal ondersteunen.

Afwegingskader

Op basis van de ervaringen in de afgelopen jaren is het afwegingskader (hoofdstuk 7) verder aangescherpt.

Leeswijzer

In hoofdstuk 6 vindt u een overzicht van de beschikbare middelen, de begroting en de lopende en goedgekeurde projecten.

PROGRAMMALIJN 1

GOED WONEN EN LEVEN

Om de ambitie van de Regio Deal De Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen (actielijnen) geformuleerd. Voor programmalijn 1 is het doel om (1.1) te zorgen voor meer passende woningen en (1.2) maatschappelijke voorzieningen te optimaliseren.

1.1 Meer passende woningen realiseren

In 2026 zetten wij verder in op de samenwerkingsprojecten 'Eilandwonen: betaalbaar en beschikbaar', 'Het nieuwe eilandwonen' en 'Piekhuisvesting'. We reserveren € 750.000 om kansen te onderzoeken, ondernemers actief te betrekken en pilots uit te voeren.

Eilandwonen: betaalbaar en beschikbaar

Door de geïsoleerde ligging spelen wonen, werken en leven zich grotendeels op het eiland zelf af. Een tekort aan passende woonruimte heeft directe gevolgen voor de leefbaarheid, de lokale economie en het voortbestaan van voorzieningen. Een stabiele woningmarkt is daarom van groot belang op de Waddeneilanden.

In 2025 zijn we gestart met de gezamenlijke inhuur van coördinerende handhaving en het inschakelen van externe juridische expertise. Dit is gericht op het tegengaan van oneigenlijk woninggebruik. De Waddeneilanden hebben ieder hun eigen context en uitdagingen op het gebied van wonen. Maar er zijn ook veel eilandspecifieke situaties waarin goed contact en actieve samenwerking toegevoegde waarde heeft. Door kennis te delen en capaciteit te bundelen, leren we van elkaars ervaring en versterken de eilanden elkaar in de aanpak van onrechtmatig woninggebruik.

In 2026 krijgt deze aanpak verder vorm met de ontwikkeling van een gezamenlijke 'gereedschapskit'. Dit is een set van instrumenten en werkwijzen voor het bereiken van de nulstand: een situatie waarin geen woningen onrechtmatig worden bewoond of gebruikt.

In de loop van het jaar vindt een evaluatie plaats. Dit is om te bepalen of wijde gezamenlijke inhuur willen verlengen en welke aanvullende stappen nodig zijn. Daarnaast zetten we ook in 2026 externe juridische expertise in. Deze ondersteuning is van waarde bij complexe casussen en draagt bij aan het vergroten van juridische kennis op de eilanden. Zo bouwen we aan een robuuste en toekomstbestendige aanpak van woninggebruik, met voldoende juridische en operationele slagkracht.

Het nieuwe eilandwonen

Bij veel eilanders past een kleinschalige, met de natuur verweven manier van leven. Door de beperkte ruimte vraagt wonen op de eilanden om een compacte, natuurgerichte aanpak. Ondertussen belemmeren uitdagingen als netcongestie en stikstofuitstoot de woningbouw steeds meer. In 2025 zijn we onder leiding van een projectleider gestart met het samenwerkingsproject. In dit project onderzoeken wij welke concepten passend zijn. Ook verkennen we welke woningtypes het meest geschikt zijn, met aandacht voor stikstofneutraal bouwen, minimale belasting van het energienet en behoud van de unieke natuurwaarden. Daarbij gaat het niet alleen om nieuwe ideeën. Wij kijken ook naar de vele mooie woonconcepten die al bestaan en inspiratie bieden.

Daarnaast onderzoeken we welke locaties op de eilanden hiervoor in aanmerking komen en geschikt zijn. Samen met diverse partners werken we aan oplossingen die aansluiten bij de context van de eilanden. In 2026 verwachten we van de projectleider een rapport met de resultaten van dit onderzoek. Deze uitkomsten vormen de basis voor de volgende stap: het uitvoeren van één of meerdere pilots op de eilanden. Hiermee brengen we de ideeën uit de onderzoeksfase in de praktijk.

Piekhuisvesting

Ondernemers op de Waddeneilanden hebben de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in duurzame personeelshuisvesting. Tegelijkertijd groeit het aantal arbeidskrachten dat langer op de eilanden verblijft. De seizoenen duren langer, waardoor zowel ondernemers als werknemers behoefte hebben aan stabiele woonruimte. Maar juist in de drukste periode van het jaar ontstaat een urgent probleem: huisvesting voor personeel dat maar enkele weken of maanden blijft.

Met het samenwerkingsproject Piekhuisvesting richten wij ons op het tekort aan zomerhuisvesting voor tijdelijk personeel. Zonder extra woonruimte blijft de situatie schrijnend. Overvolle woningen zorgen voor overlast, en bewoners en gemeenschappen ondervinden de gevolgen. De druk op de woningvoorraad neemt toe, vooral in de zomermaanden. Dit raakt de leefbaarheid van dorpen en gemeenschappen direct. Om deze problemen aan te pakken, is in 2025 het project gestart. Samen met de Waddentafel zoekt de projectleider naar haalbare en betaalbare oplossingen. Daarbij bouwen ze voort op eerder onderzoek, ideeën van ondernemers en praktijkgerichte voorstellen.

In de loop van 2026 verwachten wij het onderzoeksrapport. Op basis van de uitkomsten werken we toe naar de uitvoering van minimaal één pilot, gericht op tijdelijke huisvesting tijdens piekperiodes. Daarmee zetten we een concrete stap richting een leefbare en toekomstbestendige woonomgeving voor zowel bewoners als werknemers.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 1.700.000 voor actielijn 1.1 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 750.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 1.1 Meer passende woningen realiseren	1.700.000	750.000

Versnellingsgelden

Het Rijk heeft in 2022 een specifieke uitkering (SPUK) van € 5 miljoen beschikbaar gesteld voor het dekken van onrendabele toppen in woningbouwprojecten. Deze versnellingsgelden worden binnen de looptijd van de Regio Deal Waddeneilanden (2023–2027) ingezet voor de bouw van circa 75 betaalbare woningen. De maatwerkregeling van het Rijk loopt tot en met 31 december 2032. Het einddoel is de bouw van 200 nieuwe woningen, waarvan minimaal twee derde in het betaalbare segment.

In 2024 is het tussendoel van 75 betaalbare woningen behaald. Op Ameland is project De Ambla succesvol afgerond met 44 nieuwe woningen. Op Texel zijn in Den Hoorn 32 woningen gebouwd en in Oosterend is de bouw van 28 woningen gestart. Eerder werden al 26 woningen op Ameland gebouwd. In 2025 is de projectenlijst geüpdatet en voorgelegd aan de stuurgroep. Texel heeft op basis van deze aanpassingen succesvol een aanvraag ingediend bij de stuurgroep voor bouw van 27 woningen. Hiermee zetten we verdere stappen richting het einddoel van 200 woningen. De teller staat al op 157 woningen.

Ook in 2026 zetten we actief in op de bouw van betaalbare woningen op de Waddeneilanden. De resterende opgave is minimaal 43 woningen. We verwachten dit jaar twee of drie aanvragen voor de woningbouw. Hiermee behalen wij de doelstelling van 200 woningen misschien al. Wel maken beperkingen rondom het energienetwerk, natuurgebieden en stikstofregels het soms moeilijker. Binnen andere projecten van de Regio Deal vergroten we onze kennis over deze thema's. Daarbij houden we nauw contact met de provincie en het Rijk om samen tot oplossingen te komen. Het uitgangspunt blijft dat alle Waddeneilanden profiteren van de versnellingsgelden.

1.2 Maatschappelijke voorzieningen optimaliseren

In 2026 werken we verder aan de samenwerkingsprojecten 'Multifunctionele gebouwen en verblijfsgebieden', 'Maatschappelijke voorzieningen onder de loep' en 'Eiland-health'. Voor deze actielijn verwachten we € 527.500 nodig te hebben. Dit is om bij te dragen aan het uitvoeren van pilots, het doen van onderzoeken, begeleiding van initiatieven en het organiseren van bijeenkomsten.

Multifunctionele gebouwen en verblijfsgebieden

Wij streven ernaar dat elk eiland beschikt over één of meerdere multifunctionele gebouwen of gebieden waarin kunst, cultuur, educatie, welzijn en zorg samenkomen. Dit zijn plekken voor ontmoeting en het versterken van maatschappelijke voorzieningen en cultuurparticipatie.

Op Texel en Ameland zijn de afgelopen jaren al succesvolle initiatieven gestart. Op Texel gaat het om het Thijssenhuis en het IJsbaangebied. Beide projecten zijn succesvol aangevraagd binnen de Regio Deal. Op Ameland is het project De Vleijen succesvol aangevraagd. In 2026 werken de overige eilanden aan vergelijkbare voorzieningen.

Enkele nieuwe projecten zijn al ver gevorderd. Budgettair gezien kunnen ze nog in 2025 worden ingediend. Maar mogelijk schuift de formele indiening door naar begin 2026. Voor de overige initiatieven wordt een aanvullende bijdrage uit het Regio Deal-budget gevraagd om ook daar versnelling mogelijk te maken.

Vanwege de lange voorbereidingstijd bevinden veel projecten zich nog in de onderzoeks- of opstartfase. We verwachten dat alle eilanden halverwege 2026 minimaal één project hebben ingediend of de aanvraag bijna hebben afgerond. In het tweede kwartaal van 2026 maken wij de balans op. Op basis daarvan stellen we eventueel een voorstel op voor de stuurgroep over verdere ondersteuning binnen dit samenwerkingsproject.

Maatschappelijke voorzieningen onder de loep

De maatschappelijke voorzieningen op de Waddeneilanden staan onder druk. Dit is vooral op het gebied van zorg, welzijn, cultuur en sport. Ons doel is dat iedereen op de eilanden een leven lang kan meedoen en kan genieten van een hoge levenskwaliteit. Daarom zetten we in op toekomstbestendige voorzieningen.

In 2025 zijn we gestart met een samenwerkingsproject gericht op het versterken van de ouderenzorg. Hierin werken gemeenten, professionele zorgaanbieders en vrijwilligersorganisaties samen. De eerste fase richt zich op een inventarisatie van het huidige zorglandschap. Deze fase sluiten wij af met een bijeenkomst voor alle eilandpartners. We delen dan kennis en verkennen de haalbaarheid van gezamenlijke initiatieven. De bijeenkomst vindt eind 2025 plaats en moet leiden tot een voorstel aan de stuurgroep voor minimaal één pilotproject.

Het deelproject ouderenzorg voeren wij uit samen met Planbureau Fryslân (PBF) en de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). Dankzij deze samenwerking is er binnen het budget ook ruimte om andere maatschappelijke voorzieningen op de eilanden toekomstbestendig te maken.

In 2026 zetten we daarom in op het ondersteunen van initiatieven op elk eiland. Daarbij stimuleren we onderlinge kennisuitwisseling en samenwerking. Voor deze aanpak krijgt de stuurgroep een voorstel voorgelegd. De uitvoering staat gepland voor 2026 en 2027.

Eiland-health

Door de geïsoleerde ligging van de Waddeneilanden hebben veel eilandbewoners beperkte toegang tot zorgfaciliteiten. Voor specialistische zorg moeten zij vaak naar het vasteland reizen. Dit is tijdrovend en belastend. Wij streven ernaar dat eilandbewoners hun hele leven op het eiland kunnen blijven wonen, met toegang tot passende zorg. Digitale zorgtechnologieën zoals telemedicine en slimme zorgapparaten bieden hiervoor kansen.

In 2025 is in samenwerking met een lectoraat van NHL Stenden een onderzoeksvoorstel opgesteld. Student(en) van NHL Stenden hebben dit vervolgens uitgevoerd. Dit onderzoek richt zich op de mogelijkheden van eHealth-oplossingen voor zorg op de eilanden. Begin 2026 wordt het onderzoek afgerond en opgeleverd. Het resultaat is een overzicht van kansrijke toepassingen die relevant zijn voor de Waddeneilanden.

Op basis van deze uitkomsten zetten we in 2026 minimaal één pilot op, gericht op de inzet van eHealth in de eilandelijke zorgpraktijk. Deze pilots dragen bij aan het verbeteren van de zorginfrastructuur en het vergroten van de zelfredzaamheid van bewoners. De opgedane kennis delen wij met alle eilanden. Zo kunnen ook andere initiatieven profiteren van de inzichten en ervaringen.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 3.800.000 voor actielijn 1.2 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 527.500 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 1.2 Maatschappelijke voorzieningen optimaliseren	3.800.000	527.500

PROGRAMMALIJN 2

TOEKOMSTBESTENDIG ONDERNEMEN EN ONTWIKKELEN

Om de ambitie van de Regio Deal De Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen geformuleerd. Voor programmalijn 2 is het doel om (2.1) de economie breder te maken, (2.2) de gastvrijheidssector te verstevigen, (2.3) de continuïteit en kwaliteit van het onderwijs te verhogen en (2.4) werken en leren meer te combineren.

De vier actielijnen in het kort:

Het komende jaar ontwikkelen wij het samenwerkingsproject 'Creatieve broedplaatsen' verder door. Dit project heeft een sterke verbinding met het samenwerkingsproject 'Waddencampus 2.0: triple helix in de praktijk' (zie 2.4 Werken en leren meer combineren). In 2025 hebben een projectleider en twee kwartiermakers flinke stappen kunnen zetten door pilots te draaien op Vlieland en Terschelling. Met de ervaring uit deze twee pilots gaat in 2026 ook een pilot op Schiermonnikoog van start. De verkenning hiervoor is eind 2025 begonnen.

Het samenwerkingsproject 'Nieuwe economie' vindt zijn beslag grotendeels in het Stimuleringsfonds. Dit fonds wordt eind 2025 opengesteld. Voor 'Eiland in bedrijf: toekomstbestendige bedrijventerrein' zetten wij een onderzoeksopdracht uit in kwartaal 4 van 2025. Medio 2026 kijken we welke concrete acties op te starten zijn op basis van de onderzoeksresultaten. Waar mogelijk leggen we een actieve verbinding met het Stimuleringsfonds.

We verstevigen de gastvrijheidssector op de eilanden. Dit doen we met het programma Gastheerschap en door het inzetten van een coördinator op het gebied van duurzaam toerisme. Diverse pilots binnen het samenwerkingsproject 'Eiland-praktijkgeschoold' focussen zich op het toekomstbestendiger maken van de Academies gericht op de gastvrijheidssector. Zo willen wij ook het MBO-opleidingsaanbod verbreden.

Tot slot zijn in het kader van 'Het nieuwe leren, eilander leer- & ontwikkelplekken' de voorbereidingen op Terschelling voor de (ver)nieuwbouw van 't Skylger Jouw in volle gang.

2.1 Bredere economie realiseren

Creatieve broedplaatsen

Op drie eilanden kijken we naar mogelijkheden voor innovatie door creatieve broedplaatsen, waar mogelijk in combinatie met andere lopende initiatieven. Binnen dit samenwerkingsproject leggen we een actieve verbinding met een ander samenwerkingsproject: 'Waddencampus 2.0: triple-helix in de praktijk'. Er is in 2024 voor gekozen om binnen deze programmalijn twee samenwerkingsprojecten samen te voegen: creatieve broedplaatsen (actielijn 2.1 Bredere economie) en de inrichting van een living lab/praktijkplaats/onderzoekslab (actielijn 2.4 Werken en leren meer combineren). Dit gebeurt binnen de triple helix (verregaande samenwerking tussen overheid, onderwijs en ondernemers). Zo kan op elk eiland een krachtige vorm ontstaan, waarin overheid, bewoners, onderwijs en ondernemers samen werken aan opgaven op het gebied van brede welvaart.

Eind 2024 is een eerste pilot op Terschelling gestart: 'Bruijsplek Terschelling'. Ook op Vlieland is eind 2024 een pilot opgezet: 'Nieuwe Noordwester'. Het doel van de pilots is om een plek te creëren waar ondernemers, de lokale overheid en bewoners samenwerken en (nieuwe) verbindingen tot stand brengen. De twee pilots zijn in 2025 doorontwikkeld. Voor de andere eilanden dienen ze als inspiratie en 'leergeld'. Op Schiermonnikoog is eind 2025 een verkenning opgestart naar de mogelijkheden voor een eigen creatieve broedplaats.

Nieuwe economie/Stimuleringsfonds Regio Deal De Waddeneilanden

Binnen de Regio Deal zijn er twee programmalijnen waarbij ondernemers en het MKB een belangrijke rol vervullen. Dit zijn 2: Toekomstbestendig Ondernemen & Ontwikkelen en 5: Circulaire Economie. Om de opgaven en uitdagingen binnen deze programmalijnen samen met ondernemers, brancheverenigingen, kennispartijen, bewoners, verenigingen en stichtingen aan te gaan, is een vorm nodig die ondernemers en initiatiefnemers aanspreekt en aanzet tot actie. Deze actie kan vervolgens leiden tot meer diversiteit qua pilots en projecten.

Sinds mei 2024 bieden wij daarom laagdrempelige ondersteuning gericht op de concrete behoeften van eilander ondernemers en MKB (en in mindere mate van bewonersinitiatieven). Een zelfstandige fondsenwerver/adviseur ondersteunt ondernemers en organisaties met advies, kennis, expertise, netwerk en begeleiding bij subsidieaanvragen en bij het uitwerken van projectideeën. Het gaat hierbij niet alleen om aanvragen voor ons eigen Stimuleringsfonds, maar bijvoorbeeld ook het Waddenfonds. Vanuit het Stimuleringsfonds zetten we in 2026 stevig in op actie en innovatie rondom de thema's Toekomstbestendig ondernemen & ontwikkelen, Duurzame energie en Circulaire Economie.

Het Stimuleringsfonds heeft als doel om ondernemers en onderwijsinstellingen mee te kunnen laten doen met de Regio Deal. Zo is een aantal doelen en resultaten uit het convenant te behalen. Niet alle onderdelen van de genoemde programmalijnen zijn geschikt voor het Stimuleringsfonds. Daarom is gekozen voor een basisregeling met verschillende openstellingen. Dit betekent dat er naast de basisregeling (overkoepelend kader) twee of drie regelingen komen waarin de inhoudelijke onderwerpen verder worden uitgewerkt. Dit zijn de openstellingen. De openstellingen kunnen in tijd variëren.

Eiland in bedrijf: toekomstbestendig bedrijventerrein

Initiatieven gericht op verduurzaming en het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen koppelen wij aan het Stimuleringsfonds. Dit doen we vanuit de inzichten van de in 2025 uitgevoerde onderzoeksopdracht en het daaruit voortgekomen rapport met een handelingsperspectief voor de bedrijven op de betreffende bedrijventerreinen.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.383.000 voor actielijn 2.1 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 191.600 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 2.1 Bredere economie realiseren	2.383.000	191.600

2.2 Gastvrijheid verstevigen

Duurzaam toerisme

We gaan de komende periode aan de slag met de doorontwikkeling van het samenwerkingsproject 'Duurzaam toerisme'. Voor deze actielijn verwachten wij in 2026 €50.000 nodig te hebben. Vanuit de Regio Deal hebben we in 2024 door middel van cofinanciering financieel en inhoudelijk aansluiting gezocht bij het programma 'Gastheerschap'. Het programma geeft de samenwerking tussen de betrokken partners – (natuur)beheerders, Waddencentra, Waddenvereniging, Vereniging van Waddenzeegemeenten, Visit Wadden, Waddenzee Werelderfgoed, Programma Waddeneilanden en NHL Stenden – zo vorm, dat ecologie, welzijn en economie elkaar versterken.

De nadruk ligt hierbij op de bijzondere natuur- en landschapskwaliteit van Waddenzee Werelderfgoed. Met een koppeling tussen het programma 'Gastheerschap' en deze actielijn zorgen we voor versnelling en samenhang in de aanpak van duurzaam toerisme. Deze koppeling wordt gemaakt door een verbindingsofficier. In 2025 is daar de inzet van een coördinator duurzaam toerisme bijgekomen.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 655.000 voor actielijn 2.2 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 50.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 2.2 Gastvrijheid verstevigen	655.000	50.000

2.3 Continuïteit en kwaliteit van het onderwijs verhogen

We gaan door met de samenwerkingsprojecten 'Het nieuwe leren: eilander leer- en ontwikkelplekken' en 'Eiland-praktijkgeschoold'. Voor deze actielijn verwachten wij in 2026 € 90.000 nodig te hebben.

Het nieuwe leren: eilander Leer- & ontwikkelplekken

Op Schiermonnikoog geeft het nieuwe Leer Ontwikkel Centrum (LOC) een passend antwoord op de uitdaging om de eilanden leefbaar te houden. Op Terschelling geeft de toekomstige (ver)nieuwbouw van 't Skylger Jouw eenzelfde effect door het inhoudelijke ontwikkelprogramma dat hieraan gekoppeld wordt. De andere Waddeneilanden kunnen baat hebben bij de ervaringen en processen op Schiermonnikoog en Terschelling. Denk aan het uitwisselen van best-practices, kennisdeling en zo nodig onderzoek. Naar verwachting krijgt de stuurgroep voor de (ver)nieuwbouw op Terschelling dit jaar nog een eilandproject voorgelegd. Dit is voor een bijdrage in de kosten van het gebouw.

Eiland-praktijkgeschoold

Het bedrijfsleven op de eilanden vindt het moeilijk om opgeleid en vakbekwaam personeel te werven. Het personeel is onvoldoende op de eilanden zelf aanwezig. Daardoor zijn er al jaren knelpunten en vloeit personeel en arbeid van de eilanden af. Op alle eilanden lopen initiatieven met MBO 2 en/of MBO 3 BBL-opleidingen in de gastvrijheidssector. Denk bijvoorbeeld aan gastheer/gastvrouw en basis en zelfstandig werkend kok. We rollen dit initiatief uit over andere sectoren, zoals de zorg, transport, bouw, installatietechniek en groen. Samenwerking tussen de 3 O's – overheid, onderwijs en ondernemers – is cruciaal voor het slagen hiervan.

Dit samenwerkingsproject is van groot belang voor het behouden en aantrekken van jongeren, jongvolwassenen en jonge gezinnen. Op dit moment is het aanbod van BOL en BBL-opleidingen op de eilanden te smal om die doelgroepen geïnteresseerd te krijgen en houden. Het project is niet alleen urgent, maar ook uitdagend. Dat heeft alles te maken met de betaalbaarheid van het verbreden van het MBO-opleidingsaanbod. Door het huidige, geringe aantal MBO-studenten moeten de partners binnen dit samenwerkingsproject zowel creatief als innovatief de handen ineenslaan.

In januari 2025 legt een projectleider – samen met een projectgroep – de basis voor dit samenwerkingsproject. De projectgroep komt met een concreet uitgewerkt voorstel voor ten minste één aanbeveling of opleiding. Dit voorstel met begroting krijgt de stuurgroep in het najaar van 2025 voorgelegd. De aanbevelingen en bevindingen uit het nog op te leveren rapport, de businesscases en het voorstel vormen de input voor het nog op te leveren format samenwerkingsproject 'Eiland-praktijkgeschoold'.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.750.000 voor actielijn 2.3 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 90.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 2.3 Continuïteit en kwaliteit van het onderwijs verhogen	2.750.000	90.000

2.4 Werken en leren meer combineren

Het samenwerkingsproject 'Waddencampus 2.0: triple helix in de praktijk' is in 2025 gekoppeld aan de Waddentafel. Dit project ontwikkelen we door. De Waddentafel is een strategisch platform waarmee ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden van de vijf Waddeneilanden samenwerken aan de sociaaleconomische toekomst van de regio. Met een vertegenwoordiging vanuit de ondernemersverenigingen per eiland, het basisonderwijs en voortgezet onderwijs, het mbo/hbo/wo, Rabobank Noord-Holland en Friesland, het samenwerkingsverband De Waddeneilanden en de Regio Deal De Waddeneilanden, vormt de Waddentafel een triple helix-samenwerking in de praktijk.

De Waddentafel:

1. ontwikkelt een strategische agenda op basis van urgente thema's, zoals wonen, werken, netcongestie en bereikbaarheid;
 2. bevordert samenwerking, kennisdeling en afstemming tussen de eilanden;
 3. adviseert de stuurgroep van de Regio Deal en het Algemeen Bestuur van het samenwerkingsverband De Waddeneilanden over de aanpak en voortgang van Regio Deal-projecten.
- De Waddentafel brengt ondernemers, onderwijs en overheden (triple helix) structureel bij elkaar. Dit bevordert samenwerking over eilandgrenzen heen. En zo vergroot ze de slagkracht van de regio.
 - De Waddentafel werkt aan een langetermijnvisie en een gezamenlijke agenda rondom urgente thema's als wonen, werken, bereikbaarheid en netcongestie. Dit gebeurt binnen het bredere kader van brede welvaart.
 - De Waddentafel is een platform voor kennisdeling, het leren van elkaars aanpak en het verbinden van relevante partijen in en buiten de regio. Dit zorgt voor snellere regionale afstemming, betere communicatie en meer gezamenlijke actie.
 - De Waddentafel adviseert actief over de aanpak en prioritering van projecten. Zo draagt zij bij aan een effectievere uitvoering van de Regio Deal Waddeneilanden. En via de Waddentafel vindt nu al een stuk borging plaats van activiteiten en structuren van de Regio Deal na afronding van het programma.

De tafel komt minimaal twee keer per jaar fysiek bijeen in Harlingen, met aanvullende digitale overleggen, en is vertegenwoordigd bij relevante regionale en landelijke bijeenkomsten. Voor de uitvoeringskosten van de Waddentafel wordt nog een voorstel voorgelegd aan de stuurgroep. Hier is reeds dekking voor in het jaarplan 2025.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 712.000 voor actielijn 2.4 is reeds in de voorgaande jaarplannen het volledige budget beschikbaar gesteld door het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 2.4 Werken en leren meer combineren	712.000	-

PROGRAMMALIJN 3

OPTIMAAL BEREIKBAAR EN VERBONDEN

Om de ambitie van de Regio Deal De Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen geformuleerd. Voor programmalijn 3 is het doel om (3.1) te werken aan een betere bereikbaarheid, (3.2) vervoer te verduurzamen en (3.3) digitale en mobiele dekking te optimaliseren.

3.1 Betere bereikbaarheid

We gaan de komende tijd aan de slag met de samenwerkingsprojecten 'Transport en logistiek onder de loep', 'Autonoom goederenvervoer' en 'Slimme eilandmobiliteit'. Voor de ontwikkeling van 'Transport en logistiek onder de loep' en 'Slimme eilandmobiliteit' is het vooronderzoek afgerond. Met dit onderzoek hebben wij in 2024 al het huidige beleid en de beleidsvoornemens op het gebied van mobiliteit van de vijf Waddeneilanden in kaart gebracht. Deze informatie gebruiken we als basis voor de samenwerkingsprojecten. In 2026 denken we een budget nodig te hebben van €1.815.000 voor actielijn 3.1.

Slimme bevoorrading voor vitale eilanden: op weg naar toekomstbestendige goederenlogistiek

Een goede bereikbaarheid van de Waddeneilanden gaat om meer dan alleen personenvervoer. Ook de aanvoer van goederen – van supermarktopproducten tot bouwmaterialen – is van vitaal belang voor het dagelijks functioneren van de eilanden. In 2026 starten we daarom een vernieuwend onderzoeksproject dat zich richt op de toekomst van de goederenlogistiek naar de Waddeneilanden. De huidige aanvoer is kwetsbaar en staat onder druk. Met dit project brengen we de verschillende goederenstromen in kaart, van horeca tot infrastructuur. Ook verkennen wij innovatieve alternatieven die zowel duurzaam als efficiënt zijn. Centraal staat de vraag: hoe zorgen we ervoor dat de bevoorrading van de eilanden betrouwbaar, betaalbaar én klimaatvriendelijk blijft? Een inspirerend voorbeeld dat we meenemen is het 'airport logistics system'. Dit houdt in dat goederen al op het vasteland worden gesorteerd, gebundeld en slim getransporteerd. Deze aanpak kan leiden tot minder verkeersbewegingen, minder uitstoot en een beter georganiseerde logistieke keten. Tegelijk onderzoeken we welke fysieke aanpassingen – zoals overslagpunten of logistieke hubs – nodig zijn om dit mogelijk te maken.

Met dit project versterken wij niet alleen de economische veerkracht van de eilanden. We dragen ook bij aan duurzaamheid, leefbaarheid en innovatie. Door samen met ondernemers, vervoerders en overheden te bouwen aan een robuust logistiek systeem, leggen we de basis voor een toekomstbestendige goederenvoorziening voor alle Waddeneilanden. We verwachten eind 2026 of begin 2027 een pilot te kunnen starten.

Slimme mobiliteit aan de Waddenkust: bouwen aan toekomstbestendige mobiliteitshubs

In 2026 zetten we volop in op het versterken van de ketenreis naar en van de Waddeneilanden. Mobiliteitshubs vormen daarbij een belangrijke schakel. Dit zijn plekken waar vervoersmiddelen, reisbehoeften en slimme oplossingen samenkomen. De provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland werken samen met walgemeenten, eilandgemeenten en vervoerders aan de ontwikkeling van toekomstbestendige hubs in de veerhavens. Lauwersoog is hiervan een voortrekker en inspirerend voorbeeld.

Dit project onderzoekt hoe de mobiliteitshubs in de Waddenveerhavens optimaal in te richten zijn. Wat is er nodig voor een soepele en duurzame reiservaring voor toeristen, forenzen, scholieren en eilandbewoners? Denk aan OV-deelfietsen, elektrische deelauto's, goede overstapvoorzieningen en snellere busverbindingen. We streven naar hubs die gastvrijheid uitstralen, vervoersarmoede verkleinen én bijdragen aan minder autogebruik op de eilanden. Voor elke veerhaven brengen we in kaart welke voorzieningen nodig zijn om de bereikbaarheid te verbeteren én de parkeerdruk op de wal te verlichten. Per locatie leveren wij maatwerk. Dit doen we door samen te werken met alle belanghebbenden, van gemeenten tot provincies en vervoersorganisaties. Een stimuleringsbijdrage helpt bij de uitvoering van concrete verbetermaatregelen.

Daarnaast draagt het project bij aan wetenschappelijk onderzoek. Het gaat om onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen naar de duurzame bereikbaarheid van Lauwersoog. Het onderzoek kijkt naar inclusieve, efficiënte mobiliteit voor afgelegen gebieden met een dominante rol voor de auto. Ook neemt het de inzet van deelmobiliteit voor eilanders en de positie van scholierenvervoer onder de loep. Met deze integrale aanpak bouwen we aan slimme, duurzame en toegankelijke mobiliteit voor iedereen. Tegelijk versterken we hiermee de bereikbaarheid en leefbaarheid van de Waddeneilanden én het vasteland.

Gezamenlijke shuttle- en bagageservice op de Waddeneilanden

Het ontwikkelteam richt zich op de voorbereiding van een shuttle- en bagagesysteem voor de Waddeneilanden. Het toeristisch verkeer en goederenvervoer zorgen voor druk op de infrastructuur, leefbaarheid en logistiek. Er is daarom behoefte aan een systeem dat bezoekers en hun bagage efficiënt, duurzaam en comfortabel van de boot naar hun bestemming vervoert. Dit verlicht de druk en vergroot de gastvrijheid.

Binnen dit project stellen wij marktgerichte aanbestedingsdocumenten op. Die vormen de basis voor een gezamenlijke uitvoering door lokale en regionale partijen. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een joint venture. Daarvoor werken we verschillende onderdelen uit. Hierbij vindt een brede marktverkenning en stakeholderdialoog plaats met vervoerders, bagagebedrijven, horeca, recreatiebedrijven en gemeenten. Op basis van deze input wordt een functioneel ontwerp gemaakt met een beschrijving van de gewenste dienstverlening. Denk bijvoorbeeld aan een elektrische of automatische shuttledienst gecombineerd met bagagevervoer.

Ook ontwikkelen wij een organisatiemodel dat beschrijft hoe de samenwerking tussen betrokken partijen in vorm te geven. Tegelijkertijd stellen we aanbestedingsdocumenten op, inclusief bestek, selectiecriteria, duurzaamheidskaders en een onderbouwde businesscase. Tot slot worden de plannen juridisch en financieel getoetst, om de uitvoerbaarheid, mededinging en lokale belangen te

borgen. Zo vormt dit project een belangrijke stap richting slim, duurzaam en gastvrij vervoer op de Waddeneilanden.

Samen werken aan toekomstbestendige ketenmobiliteit van en naar de Waddeneilanden

In 2026 zetten we een belangrijke stap naar betere, duurzamere bereikbaarheid van de Waddeneilanden. Met het project *Pact Ketenmobiliteit per Verbinding* bundelen we de krachten van eiland- en kustgemeenten, provincies, het Rijk, vervoerders en andere partners. Samen werken we toe naar concrete 'pacten' per veerverbinding. Hierin spreken we af hoe we de ketenreis voor bewoners, bezoekers en goederen slimmer, duurzamer en beter georganiseerd maken.

Elk eiland heeft zijn eigen uitdagingen: van druk op de vaargeulen en parkeerproblemen tot kwetsbare logistieke ketens en seizoenpieken in personenvervoer. Per verbinding brengen wij de opgaven, belangen en mogelijke oplossingen in kaart. En verbinden we ze met lopende trajecten, zoals de Regio Deals, concessies en infrastructuurvisies. Zo ontstaat een breed gedragen en samenhangende aanpak. De eerste pacten worden voorbereid voor de routes Den Helder- Texel, Harlingen- Terschelling- Vlieland, Holwerd- Ameland en Lauwersoog- Schiermonnikoog. Dit gebeurt op basis van kennis en bestuurlijke afspraken en met actieve inbreng van lokale en regionale partners. Het doel is om eind 2025 concrete, bestuurlijk vastgestelde afspraken te hebben die bijdragen aan het opstellen van de Routekaart Toekomstbestendige Bereikbaarheid van en naar de Waddeneilanden. Met deze aanpak zorgen we voor slimme, duurzame en gedragen oplossingen die de leefbaarheid, economie én natuurkwaliteit in het Waddengebied versterken.

Autonoom goederenvervoer

We onderzoeken de potentie van autonoom goederenvervoer van en naar de Waddeneilanden. En wat dit kan bijdragen aan de leefbaarheid op de eilanden. Uit het onderzoek moet in 2026 blijken in hoeverre een pilot uit te voeren is. Het ontwikkelteam is in gesprek met twee organisaties voor eventuele pilotprojecten.

Slimme eilandmobiliteit

Het duurzaam bereikbaar maken en houden van het Waddengebied is een van de opgaven in hoofdstuk 2 van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026. De mobiliteit verduurzamen is daar onderdeel van. De overstap van bezit naar gebruik, oftewel het delen van voertuigen, zorgt voor minder autobezit. Hierdoor ontstaat meer ruimte op straat voor groen en ontmoeten. Maar dit vraagt wel wat van mensen.

Hoe krijgen we deze verandering op gang? Deelmobiliteit is een middel om de leefbaarheid te vergroten. De ruimtelijke inrichting kan anders. Denk aan meer ruimte voor fietsvlonders, picknickbanken en speeltoestellen. Met de juiste aanpassingen zorgen we voor meer fietsgebruik en minder autoverkeer. Dat zorgt onder andere voor een betere gezondheid en minder uitstoot. Daarnaast kan een groter aantal mobiliteitsopties zorgen voor meer vervoersgelijkheid. Met een inventarisatie bepalen wij of en hoe deelmobiliteit en carpooldiensten zoals Nabogo te implementeren zijn op de Waddeneilanden.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.701.000 voor actielijn 3.1 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 1.301.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 3.1 Werken aan betere bereikbaarheid	2.701.000	1.301.000

3.2 Vervoer verduurzamen

Naar duurzame mobiliteit op de Waddeneilanden: het toegangsvignet als slim sturingsmiddel

De drukte op de Waddeneilanden neemt toe. Dit komt vooral door het groeiende autogebruik. En dat legt steeds meer druk op leefbaarheid, veiligheid en duurzaamheid. In 2026 zetten we een belangrijke stap in de zoektocht naar een toekomstbestendige mobiliteit. Dit doen wij met de verkenning van een toegangsvignet voor bezoekers. Dit vignet wordt geen verbod, maar een uitnodiging tot bewustere keuzes. Door het meenemen van een auto te koppelen aan de verblijfsduur, stimuleren we bezoekers om na te denken over hun reisgedrag. Deze aanpak sluit aan bij inzichten uit de gedragspsychologie en biedt ruimte voor maatwerk. Wie langer blijft, draagt minder bij aan piekdruk en krijgt een andere behandeling dan wie kort verblijft en een auto meeneemt.

Het project richt zich op een verkenning van het toegangsvignet als bewustwordingsinstrument én beleidsmaatregel. We onderzoeken welke invloed zo'n systeem heeft op mobiliteitsgedrag, verkeersdruk en uitstoot. Tegelijkertijd bouwen we aan een juridisch houdbaar, technisch uitvoerbaar en praktisch toepasbaar systeem – mét oog voor de bezoeker.

Cruciaal hierin is samenwerking. Rederijen, verblijfsaccommodaties, toeristische informatiepunten, gemeenten en ondernemers betrekken wij actief bij het ontwerp van een communicatie- en gedragsveranderingsstrategie. Via data-analyse en simulaties brengen we de verwachte effecten in beeld, als voorbereiding op een pilot. Een monitoringsplan volgt de impact van het vignet op onder meer verkeersstromen, parkeerdruk en beleving van gasten. Met dit project dragen we bij aan duurzame mobiliteit op de Waddeneilanden. We zoeken geen rigide grenzen, maar slimme sturing die ruimte laat voor flexibiliteit en bewustwording. Zo maken we samen werk van een schoner, veiliger en leefbaarder eiland.

Slimmere spreiding voor een leefbaar eiland: van wisseldag tot inzicht in bezoekersstromen

De Waddeneilanden zijn terecht populair. Maar met populariteit komt ook drukte. Zeker op de bekende wisseldagen: maandag en vrijdag. In 2026 zetten we een volgende stap in het beter spreiden van bezoekersstromen. Het doel hiervan is een leefbaarder eiland voor bewoners, ondernemers én bezoekers. Binnen dit project werken wij aan een gedragsverandering in de toeristische sector. We ontwikkelen een campagne die accommodatieverhuurders stimuleert om los te komen van de traditionele wisseldagen. Een kwartiermaker voert behoefte-interviews uit op alle vijf Waddeneilanden met VVV's, gemeenten, verhuurders en andere betrokken partijen. De opbrengst hiervan vormt de basis voor een slimme, op maat gemaakte gedragsveranderingscampagne.

Maar spreiding vraagt om meer dan alleen communicatie. Daarom koppelen we de data vanuit het reserveringssysteem van de veerdienst aan een A.I.-dashboard. Dit dashboard kan aankomsten en vertrekken tot zes weken vooruit voorspellen. Zo ontstaat waardevolle realtime-informatie voor VVV's, vervoerders en verhuurders. Met deze inzichten kunnen ze hun aanbod en planning beter afstemmen op verwachte bezoekersstromen.

Een kwartiermaker brengt de technische en organisatorische puzzel in kaart: van behoefteanalyse tot marktverkenning en de ontwikkeling van een uitvoeringsplan voor de volgende fase. Ook onderzoeken wij of de actuele passagiersdata van veerdiensten beschikbaar te maken zijn voor breder gebruik. Dit alles gebeurt onder regie van de VVV's op de Waddeneilanden.

Met deze aanpak bouwen we samen aan een toekomstbestendige balans tussen toerisme en leefbaarheid – het hele jaar door.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 900.000 voor actielijn 3.2 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 550.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 3.2 Vervoer verduurzamen	900.000	550.000

3.3 Digitale en mobiele dekking optimaliseren

Selfsupporting Digital Islands

Het Europese initiatief 'Selfsupporting Digital Islands' richt zich op het beter digitaal aansluiten van de eilanden op het vasteland. Binnen het project is ook aandacht voor wonen en onderwijs. Zo raakt het meerdere programmalijnen. Binnen programmalijn 3 richten we ons, in afstemming met het ontwikkelteam Goed wonen & leven, op E-health. De projectgroep van dit initiatief start vanaf september 2025.

Wat gaat het kosten?

Medio 2025 weten wij als ontwikkelteam nog niet hoe de projecten vorm krijgen en wat de financiële verplichting is. Toch willen we onderzoeksbudget reserveren voor 2026. Van de in totaal € 399.000 voor actielijn 3.3 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 150.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 3.3 Digitale en mobiele dekking optimaliseren	399.000	150.000

PROGRAMMALIJN 4

DUURZAME ENERGIE

Om de ambitie van de Regio Deal de Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen geformuleerd. Voor programmalijn 4 is het doel om (4.1) energiesystemen robuuster en innovatiever te maken, (4.2) eilander gebouwen sneller te verduurzamen en (4.3) het eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie te vergroten.

4.1 Energiesystemen robuuster en innovatiever maken

Met de samenwerkingsprojecten 'Slimme eilander energiesystemen' en 'Eilanden werken duurzaam samen' bouwen we voort op de ingezette lijn. Oftewel, de lijn om de samenwerking en energiesystemen op de Waddeneilanden robuuster, innovatiever en toekomstbestendiger te maken. Voor de uitvoering van deze projecten en actieve samenwerking schatten wij voor 2026 een investering in van € 1.900.000.

Slimme eilander energiesystemen en Eilanden werken duurzaam samen

In 2025 bleek dat het opzetten van een monitoringssysteem nog niet haalbaar was. Toch blijven we in 2026 werken aan het verbeteren van het inzicht in energieverbruik, opwekking en netbelasting op de Waddeneilanden. De afgelopen jaren zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar het actuele verbruik en toekomstscenario's. Deze kennis vormt een belangrijke basis voor verdere ontwikkeling. Daarbij kijken wij waar gegevens nog aan te vullen zijn om een vollediger beeld te krijgen. Onderwerpen zoals piekbelasting en lokale knelpunten spelen hierbij een belangrijke rol. Samen met onder andere netbeheerders, provincies en (de door de provincies aangestelde) energiehubregisseurs werken we aan hoe we het actuele en toekomstige verbruik beter kunnen volgen, analyseren en voorspellen. Dit is essentieel om netcongestie te verzachten en opwek en verbruik op het eiland op elkaar af te stemmen.

We blijven de mogelijkheden voor monitoring verkennen binnen de technische en juridische kaders. Hierover blijven wij in gesprek met betrokken partijen op de eilanden. Zo werken we stapsgewijs toe naar een breed gedragen systeem dat beleidsvorming en investeringen ondersteunt. En dat helpt om beter in te spelen op pieken en knelpunten in het energiesysteem.

Innovatieve pilots voor duurzame energie

Een robuust energiesysteem op de eilanden vraagt om nieuwe, nog niet eerder uitgevoerde projecten. In 2026 zetten we op elk eiland een eigen energiepilot op. Op Ameland ging in 2025 al een eerste pilot van start. Deze richt zich op het slim combineren van opwekking, opslag en verbruik. Komend jaar volgen pilots op de andere Waddeneilanden, afgestemd op de lokale situatie en behoeften. Het doel: het energienetwerk ontlasten en optimaliseren.

De pilots zijn een directe uitwerking van de samenwerking binnen *Slimme eilander energiesystemen* en *Eilanden werken duurzaam samen*. Binnen deze projecten delen we kennis, brengen we knelpunten in kaart en ontwikkelen we slimme oplossingen.

De samenwerking met netbeheerders, provincies en energiehubregisseurs is hierbij essentieel. Ze helpen ons om pieken en knelpunten beter te begrijpen en technische mogelijkheden te benutten. Zo zorgen we ervoor dat de pilots niet alleen lokaal van waarde zijn, maar ook bijdragen aan het bredere energiesysteem van de eilanden.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 3.525.000 voor actielijn 4.1 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 1.900.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 4.1 Energiesystemen robuuster en innovatiever maken	3.525.000	1.900.000

4.2 Eilander gebouwen sneller verduurzamen

Het komende jaar zetten wij met de samenwerkingsprojecten 'Duurzame Waddendorpen', 'Duurzame eilander voorzieningen' en 'Duurzame recreatiewoningen' stappen voor verduurzaming van de gebouwde omgeving op de eilanden. Voor deze initiatieven verwachten we in 2026 € 435.000 nodig te hebben. Dit is om expertise in te schakelen, ondersteuning te bieden en de verduurzaming te stimuleren.

Duurzame Waddendorpen

Op de Waddeneilanden staan veel oude, karakteristieke panden. Een deel daarvan bevindt zich in beschermde dorpsgezichten. Deze gebouwen zijn vaak lastig te verduurzamen. Maar ze spelen een belangrijke rol in de verduurzamingsopgave. Het nemen van de juiste maatregelen kan helpen om het comfort te verbeteren en de vaak hoge energiekosten te verlagen.

In 2025 zijn we gestart met het ondersteunen van woningeigenaren door samen software aan te schaffen en energiecoaches op te leiden. In 2026 gaan we hiermee de uitvoering in. Daarmee geven we een impuls aan het stimuleren en begeleiden van woningeigenaren, met extra aandacht voor karakteristieke panden.

Wij zetten in op praktische ondersteuning en maatwerkadvies. Daarnaast onderzoeken we welke aanvullende middelen woningeigenaren verder kunnen helpen. Denk bijvoorbeeld aan een specifieke subsidieregeling voor het verduurzamen van de gebouwen. Zo bieden we ook deze eigenaren inzicht en begeleiding in het verduurzamen van hun woning. En zetten we weer een grote stap in het verduurzamen van de gebouwde omgeving op de eilanden.

Duurzame eilander voorzieningen

Op de Waddeneilanden bevinden zich veel maatschappelijk belangrijke gebouwen, zoals dorpshuizen, bibliotheken en scholen. Deze panden zijn vaak lastig te verduurzamen. Een groot deel is eigendom van de gemeenten. Daarnaast is er voor stichtingen en verenigingen via de provincie al geld beschikbaar gesteld voor verduurzaming.

Met de verwachte wetswijziging in 2026 neemt de urgentie toe om ook gemeentelijke gebouwen goed in kaart te brengen en stappen te zetten. Daarom starten we in 2026 een kennisproject gericht op energiemeetsystemen. Dit is een cruciale eerste stap in het verduurzamingsproces.

Op elk eiland testen we één meetsysteem in een gemeentelijk maatschappelijk pand. Zo verzamelen we praktijkervaring met verschillende technieken en toepassingen. De opgedane kennis zetten we niet alleen in voor gemeentelijke gebouwen. Wij delen die ook met stichtingen en verenigingen die voor dezelfde opgave staan.

Door technische inzichten, praktijkervaring en kennis te bundelen, bouwen we aan een gedeelde kennisbasis. Deze kunnen we inzetten bij het verduurzamen van maatschappelijke voorzieningen op de eilanden — zowel binnen als buiten het gemeentelijk domein.

Duurzame recreatiewoningen

Op de eilanden vormen recreatiewoningen een bijna even groot aandeel van de gebouwde omgeving als 'gewone' woningen. Dit maakt het verduurzamen van deze woningen een cruciaal aandachtspunt. De variatie in woningtypen – van vakantieparken met chalets en bungalows tot familiehuizen en villa's – en de diversiteit in eigendomsvormen maken de opgave complex.

In 2025 is een inventarisatie uitgevoerd om inzicht te krijgen in de recreatiewoningen, soorten eigenaren en doelgroepen. Op basis van deze inzichten start in 2026 het vervolg: het ontwikkelen van een gezamenlijke aanpak om eigenaren te stimuleren tot verduurzaming.

De aanpak bestaat uit het opstellen van voorbeeldaanpakken voor veelvoorkomende woningtypen, het uitwerken van een routekaart en het ontwikkelen van een communicatiestrategie. Hierbij vindt samenwerking plaats met de vijf eilandgemeenten en relevante stakeholders, zoals VvE's en verhuurorganisaties. .

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 760.000 voor actielijn 4.2 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 435.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 4.2 Eilander gebouwen sneller verduurzamen	760.000	435.000

4.3 Eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie

Het betrekken van lokale ondernemers en initiatieven is van groot belang voor het verduurzamen van de Waddeneilanden en het waarborgen van hun toekomstbestendigheid. Via de samenwerkingsprojecten 'Duurzame dialoog', 'Eilander energiedienstenorganisatie' en 'Duurzame ondernemerskringen' willen we deze groep actief ondersteunen en betrekken binnen de Regio Deal. Hiervoor en voor het uitvoeren van onderzoek verwachten we in 2026 een bedrag van € 320.000 nodig te hebben.

Duurzaam dialoog & Duurzame ondernemerskringen

Ook in 2026 blijven overheden, energiecoöperaties, ondernemers en andere lokale partijen op de Waddeneilanden met elkaar samenwerken. Deze samenwerking krijgt vorm via meerdere sporen. Dit heeft als doel om de energietransitie breed gedragen en effectief te laten verlopen.

Op lokaal niveau betrekken wij ondernemers en maatschappelijke organisaties actief bij eilandprojecten binnen het programma 'Duurzame Energie'. Daarnaast werken we met ondernemers, de provincie en de energiehubregisseurs aan het opzetten van energiehubbs op de eilanden.

Verduurzaming is een gezamenlijke opgave. De betrokkenheid van ondernemers, coöperaties en andere partijen is essentieel. Om versnippering te voorkomen, sluiten we aan bij actielijn 5.1 'Ondernemers circulair op weg'. De meerjarige campagne die in 2025 is gestart, zetten de twee projectleiders in 2026 voort.

De Waddentafel blijft een belangrijk platform voor samenwerking en kennisdeling. Ondernemers krijgen hier ondersteuning bij vraagstukken die zij inbrengen. Bijvoorbeeld via een duurzame ondernemerskring, gerichte campagnes of inspirerende bijeenkomsten. Ook worden ze betrokken bij projecten zoals het monitoringsysteem, de energiehubregisseurs en andere eilandinitiatieven.

Het doel is om ondernemers en andere stakeholders te inspireren, te verbinden en te ondersteunen bij hun bijdrage aan de verduurzaming van hun eiland.

Eilander Energiedienstenorganisatie

In 2025 is een verkenning gestart naar de haalbaarheid van een eilander energiedienstenorganisatie. De eerste fase richt zich op de mogelijkheden voor een lokaal warmtebedrijf op de Waddeneilanden, passend bij hun schaal en structuur.

In 2026 zetten we het vervolgtraject in. Wij werken vervolgstappen uit, adviseren gemeenteraden en betrekken bewoners en energiecoöperaties. Daarnaast onderzoeken we of er op de eilanden behoefte is aan verbreding van het project. Daarbij kijken we naar meer dan alleen warmtevoorziening. Denk bijvoorbeeld aan andere energiediensten die lokaal te organiseren zijn.

Tijdens deze projecten is er veel samenwerking tussen de eilanden en de provincies. Ook kijken we naar ervaringen in andere delen van het land. De opgedane kennis delen wij met andere regio's. Zo kunnen die ook leren van de aanpak op de Waddeneilanden.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 715.000 voor actielijn 4.3 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2025 € 320.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 4.3 Eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie	715.000	320.000

PROGRAMMALIJN 5

CIRCULAIRE ECONOMIE

Om de ambitie van de Regio Deal De Waddeneilanden waar te maken, hebben de partijen samen in artikel 2 van het Convenant doelen geformuleerd. Voor programmalijn 5 is het doel om (5.1) een gunstig ontwikkelklimaat voor de circulaire economie te ontwikkelen, (5.2) wat het eiland biedt optimaal te benutten en (5.3) slimmer om te gaan met water.

5.1 Gunstig ontwikkelklimaat voor de circulaire economie

Het Stimuleringsfonds speelt in 2026 een aanjagende rol bij het ondersteunen van circulaire start-ups, scale-ups en initiatieven. De meerjarige campagne 'Circulair denken en doen' jaagt dit extra aan en versterkt dit. Het programma 'Wad gaat om' komt op stoom in 2026. Dat geldt ook voor het maatwerktraject rondom circulair inkopen door gemeenten. De ateliers (bedrijfs- en organisch) afval op Vlieland en Terschelling krijgen een vervolg op de overige Waddeneilanden.

We verwachten voor deze actielijn in 2026 €655.000 nodig te hebben. Dit is voor de tweede helft van de campagne 'Circulair denken en doen', de verkenning naar de levensvatbaarheid van circulaire ambachtsbedrijven op alle Waddeneilanden en diverse (pilots) afvalateliers op de overige eilanden. Als het nodig is, krijgt de stuurgroep een geüpdatete versie van het samenwerkingsproject voorgelegd.

Eilander materiaalstromen in beeld

Vanuit de campagne 'Circulair denken en doen' kunnen bedrijven en ondernemers kosteloos een materiaalstroomanalyse laten uitvoeren voor hun bedrijf.

Ondernemers circulair op weg

Zonder de inzet van eilander ondernemers kan een circulaire economie op de Waddeneilanden niet tot stand komen. Ondernemers spelen een cruciale rol, zeker op de eilanden waar kleine leefgemeenschappen zijn en ze dicht bij de bewoners en lokale politiek staan. Op dit moment zet een aantal eilander ondernemers belangrijke stappen met circulaire initiatieven. Deze beweging krijgt ondersteuning vanuit de Regio Deal. Begin 2024 is vanuit de Regio Deal een fondsenwerver/ondersteuner ingezet om het MKB breed te ondersteunen met onder andere adviesgesprekken en bij financierings(aan)vragen. In 2026 vindt de praktische circulaire ondersteuning van ondernemers plaats vanuit de campagne 'Circulair denken en doen'. De ateliers (bedrijfs- en organisch) afval op Vlieland en Terschelling krijgen een vervolg op de overige Waddeneilanden. Dat geldt ook voor de verkenning naar de levensvatbaarheid van circulaire ambachtsbedrijven. Daarnaast ondersteunt het Stimuleringsfonds vanaf 2026 initiatiefnemers en ondernemers (scale-ups en starters) met circulaire initiatieven. De

combinatie van een aanjagende campagne met praktische ondersteuning en workshops én het Stimuleringsfonds brengt ondernemers verder met kennis, cofinanciering, goede faciliteiten en structuren voor samenwerking. Verder willen we actief de Waddentafel betrekken door ondernemers te ondersteunen bij circulaire kansen en vraagstukken die spelen op de eilanden. Het doel is om ondernemers te inspireren en ondersteunen bij hun bijdrage aan de verduurzaming van hun eiland.

In 2026 komt het programma 'Wad gaat om' op stoom. Dit betekent dat ook dat jaar in het teken staat van het opstarten en verbinden van (nieuwe) lokale initiatieven rondom de aanpak van plastic afval.

Circulaire eilandfestivals

De middelen voor circulaire eilandfestivals zijn ondergebracht in het Stimuleringsfonds. De (grote en kleinere) festivalorganisaties krijgen ondersteuning bij het aanvragen van subsidies bij dit fonds.

Circulair inkopen

Dit samenwerkingsproject is een maatwerktraject, speciaal ontwikkeld en begeleid door Vereniging Circulair Friesland (VCF). Met het programma 'Circulair inkopen & aanbesteden Regio Deal De Waddeneilanden' zetten we in 2026 grote stappen op het gebied van circulair inkopen en aanbesteden door eilandgemeenten. Eind 2024 is VCF begonnen met een inventarisatie op alle Waddeneilanden om de startposities te bepalen. Dit deed zij in samenwerking met de werkgroep/DVO inkoop aanbesteding. Vanuit deze startposities ontwikkelden wij in 2025 per eiland een maatwerktraject, passend bij de lokale opgaven en koppelkansen. De samenwerking vindt in 2026 plaats met de expertgroep inkoop & aanbesteding (opvolger van de werkgroep).

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.780.000 voor actielijn 5.1 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 655.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 5.1 Gunstig ontwikkelklimaat voor circulaire economie	2.780.000	655.000

5.2 Wat het eiland biedt optimaal benutten

In het eerste kwartaal van 2026 leggen wij het samenwerkingsproject 'Circulaire eilandbouw' voor aan de stuurgroep. Dit doen we op basis van de ervaringen rondom de inventarisatie in 2025 naar circulaire sloopmogelijkheden op Schiermonnikoog, Ameland, Terschelling en Vlieland. De in 2025 aangestelde projectleiders leggen in 2026 een stevige basis voor de verdere uitrol van het project. Begin 2026 wordt ook duidelijk wat de deelprojecten (op Texel en Terschelling) binnen het samenwerkingsproject 'Vers van eilander bodem' nodig hebben voor een vervolg. En wat nodig is voor een uitbreiding naar de overige Waddeneilanden. We verwachten voor deze actielijn in 2026 € 700.000 nodig te hebben. Dit is voor het opschalen van of vervolg geven aan diverse deelprojecten.

Circulaire eilandbouw

Op de eilanden is de ontwikkeling van circulair bouwen belangrijk. Dit is omdat bouwmaterialen bijna altijd van het vasteland worden aangevoerd. Meer circulariteit in de bouw betekent dan niet alleen minder grondstoffengebruik, maar ook minder transportbewegingen. Daarnaast brengt het toerisme - met haar behoefte aan afwisseling en vernieuwing - meer bouwactiviteit met zich mee. Het aantal recreatiewoningen evenaart of overtreft op de meeste eilanden het aantal permanent bewoonde woningen. Het belang van circulair bouwen is door deze verhoogde bouwactiviteit nog groter dan op het vasteland. Bovendien hebben de eilanden dankzij het toerisme een etalagefunctie voor aansprekende circulaire voorbeelden.

De aanpak op de eilanden is in 2026 gericht op het opzetten van pilots, het opdoen van kennis en het uitwisselen van ervaringen. Het wiel is elders al uitgevonden. Binnen de programmalijn 'Circulaire economie' formuleren wij op het gebied van circulair bouwen drie deelprojecten. Het centrale project is gericht op laagdrempelig hergebruik van bouwmaterialen door bedrijven en particulieren (restanten en gebruikte materialen). Daarnaast ontwikkelen we innovatieprojecten, gericht op gebruik van lokale grondstoffen. Als derde willen de eilanden elk een kleiner of groter bouwproject vanaf de ontwerpfase circulair ontwikkelen. Dit kan in combinatie met biobased of natuurinclusief bouwen.

Vers van eilander bodem

Dat voedselkeuze voor een groot deel onze gezondheid bepaalt, spreekt voor zich. Maar wie denkt na over wat de footprint (CO₂, afval, ontbossing) is van de productie van dat voedsel?

En hoe vaak beseffen we dat het landschap om ons heen en de verbinding met onze maatschappij en omgeving daarvan afhankelijk zijn? Met dit samenwerkingsproject verbeteren we de verbinding met ons eten en het landschap voor bewoners en bezoekers. Hierbij vergeten we de volgende generatie niet. Dus wij beginnen in het onderwijs, en geven leerlingen les in voeding, eetcultuur en smaak.

Zowel op Texel als op Terschelling zijn eind 2024 twee deelprojecten gestart, die deel uitmaken van het samenwerkingsproject 'Vers van eilander bodem'. Met het programma 'Texel eet Texels' scheppen we voorwaarden die bijdragen aan een overstap naar een gezonde voedselomgeving. Wij zetten in op een aandeel van ten minste 50% van lokaal en duurzaam geproduceerde granen, groenten en andere plantaardige eiwitten in het dieet van bewoners en bezoekers van Texel. Op Terschelling is een belangrijke volgende stap gezet in het verzamelen van data over het lokale voedselsysteem.

Een kwartiermaker krijgt medio 2026 de opdracht om ideeën en plannen uit te rollen die de voedseltransitie op de Waddeneilanden op weg helpen. De geüpdatete versie van dit samenwerkingsproject leggen we in kwartaal 1 van 2026 aan de stuurgroep voor. Waar mogelijk sturen we initiatieven richting het Stimuleringsfonds.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 2.200.000 voor actielijn 5.2 stellen wij aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 700.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 5.2 Dat wat een eiland biedt optimaal benutten	2.200.000	700.000

5.3 Slimmer omgaan met water

Voor het samenwerkingsproject 'Zoetwaterbeheer voor Waddeneilanden' worden begin 2026 de eerste initiatieven voorbereid. Ook zetten we samen met de waterbedrijven PWN en Vitens in 2026 verder in op een gedragsverandering bij eilanders, toeristen en bezoekers. Dit doen wij met een campagne voor drinkwaterbesparing. De voorbereidingen hiervoor zijn in 2025 gestart. We verwachten voor deze actielijn in 2026 € 365.000 nodig te hebben. Dit is om een start te maken met de uitvoering van waterbeheerinitiatieven op de Waddeneilanden.

Grip op drinkwaterconsumptie

Onder de Waddeneilanden zijn zoetwaterbellen waaruit drinkwater wordt gewonnen. Schoon zoet drinkwater is onmisbaar voor de bewoonbaarheid van de eilanden. De zoetwaterbellen zijn kwetsbaar. Het is belangrijk dat er jaarlijks niet meer uit de bellen wordt onttrokken dan via neerslag wordt aangevuld. Door de toenemende vraag naar schoon drinkwater komen de zoetwaterbellen steeds meer onder druk te staan. Daarnaast heeft de opwarming van de aarde negatieve effecten op ze. Schoon drinkwater wordt steeds schaarser en het is van belang om hier zuinig mee om te gaan.

Om de eilanden bewoonbaar te houden voor toekomstige generaties, moet er op korte termijn iets gebeuren. De grootste uitdaging van de eilanden is het veiligstellen van hun zoetwaterbron. Waterverspilling en een verminderde waterkwaliteit leiden tot minder beschikbaarheid van (veilig) drinkwater. Een samenspel van maatregelen is nodig.

Allereerst moet er meer besef komen bij de gebruikers dat schoon drinkwater een groot goed is, waar zij zuinig mee om moeten gaan. Daarnaast is het nodig om waterbesparingsmaatregelen te nemen en schoon regenwater zoveel mogelijk vast te houden om de zoetwaterbellen voldoende te kunnen blijven aanvullen. Op de Waddeneilanden is de drinkwaterconsumptie in de droge zomermaanden vele malen hoger dan in de rest van het jaar. Uiteraard komt dit door de vele toeristen die de eilanden bezoeken. Uit onderzoek blijkt dat toeristen een grotere drinkwaterconsumptie hebben dan de gemiddelde Nederlander. Op vakantie blijken we overal wat makkelijker mee om te gaan. We gaan bijvoorbeeld vaker onder de douche en staan er langer onder ('wellness'). We zetten daarom in op gedragsverandering bij eilanders, toeristen en bezoekers met een campagne voor drinkwaterbesparing. Eind 2024 is een campagneteam gestart, dat de campagne samen met Vitens en PWN uitvoert.

Zoetwaterbeheer voor de Waddeneilanden

Op de meeste eilanden zijn er al ideeën of lopen al initiatieven voor zoetwaterberging en -beheer. Deze initiatieven zijn in samenwerking met de provincies, drinkwaterbedrijven en waterschappen. Het doel van dit samenwerkingsproject is om op elk eiland minimaal één innovatief project uit te voeren in de periode 2026-2027. We willen dat de eilanden snel ervaring opdoen, van elkaar leren en samen optrekken bij nieuwe ontwikkelingen. In kwartaal 2 van 2025 is een verkenning van start gegaan, in samenwerking met de provincie Fryslân en het Waddenfonds.

Wat gaat het kosten?

Van de in totaal € 1.020.000 voor actielijn 5.3 stellen we aan het Algemeen Bestuur en de Gedeputeerde Staten van Fryslân en Noord-Holland voor om voor 2026 € 365.000 beschikbaar te stellen aan de stuurgroep.

	totale bijdrage	2026
Actielijn 5.3 Slimmer omgaan met water	1.020.000	365.000

6. FINANCIËN

6.1 Doorkijk financiën Regio Deal 2026-2027

In totaal is voor de Regio Deal een bedrag van € 31 miljoen (exclusief versnellingsgelden) beschikbaar. Met dit jaarplan stellen wij aan het Algemeen Bestuur en beide Gedeputeerde Staten voor om de stuurgroep mandaat te geven voor de genoemde bedragen per actielijn voor jaarschijf 2026. Onderstaande tabel geeft een doorkijk naar 2027. Dit is om ter kennisgeving aan te nemen. Medio 2026 stellen we een nieuw jaarplan op voor 2027. In het jaarverslag 2025 verantwoorden we over het jaarplan 2025.

De bedragen van de VAT-kosten noemen wij hier ter kennisgeving. De VAT-kosten lopen via de begroting van Samenwerkingsverband De Waddeneilanden. De bedragen van de versnellingsgelden (in totaal € 5 miljoen) zijn hier niet in opgenomen. Dit is omdat dit via een eigen spoor (specifieke uitkering van het Rijk) loopt. De planning en voortgang zijn wel meegenomen in hoofdstuk 1.

Doorkijk financiën Regio Deal 2024-2027	Totale bijdrage Regio Deal	Besluiten 2024	Prognose 2025	Raming 2026	Raming 2027
Programmalijn 1 Goed wonen en leven					
1.1 Meer passende woningen realiseren	1.700.000	250.000	650.000	750.000	50.000
1.2 Maatschappelijke voorzieningen optimaliseren	3.800.000	1.922.500	1.300.000	527.500	50.000
Programmalijn 2 Toekomstbestendig ondernemen en ontwikkelen					
2.1 Breder economie realiseren	2.383.000	1.916.400	275.000	191.600	0
2.2 Gastvrijheid verstevigen	655.000	555.000	50.000	50.000	0
2.3 Continuïteit en kwaliteit van het onderwijs verhogen	2.750.000	1.560.000	1.100.000	90.000	0
2.4 Werken en leren meer combineren	712.000	632.000	80.000	0	0
Programmalijn 3 Optimaal bereikbaar en verbonden					
3.1 Werken aan betere bereikbaarheid	2.701.000	0	1.100.000	1.301.000	300.000
3.2 Vervoer verduurzamen	900.000	40.000	250.000	550.000	60.000
3.3 Digitale en mobiele dekking optimaliseren	399.000	20.000	149.000	150.000	80.000
Programmalijn 4 Duurzame energie					
4.1 Energiesystemen robuuster en innovatiever maken	3.525.000	75.000	1.525.000	1.900.000	25.000
4.2 Eilander gebouwen sneller verduurzamen	760.000	40.000	220.000	435.000	65.000
4.3 Eilander eigenaarschap en ondernemerschap in de energietransitie	715.000	75.000	250.000	320.000	70.000
Programmalijn 5 Circulaire economie					
5.1 Gunstig ontwikkelklimaat voor circulaire economie	2.780.000	1.565.000	480.000	655.000	80.000
5.2 Dat wat een eiland biedt optimaal benutten	2.200.000	1.085.039	365.000	700.000	49.961
5.3 Slimmer omgaan met water	1.020.000	70.000	475.000	365.000	110.000
Subtotaal	27.000.000	9.805.939	8.269.000	7.985.100	939.961
VAT kosten*	4.000.000	850.000	950.000	1.050.000	1.150.000
Totaal	31.000.000	10.655.939	9.219.000	9.035.100	2.089.961

* bedragen verdeeld op basis van meerjarenbegroting Samenwerkingsverband De Waddeneilanden

6.2 Overzicht van goedgekeurde projecten/voorstellen

Op basis van het jaarplan 2024 en 2025 is al een groot aantal voorstellen aan de stuurgroep voorgelegd. Veel samenwerkingsprojecten met bijbehorende deelprojecten zijn opgestart. Een aantal eilandprojecten heeft bijdragen ontvangen. En er is subsidie toegezegd aan projecten en programma's die aansluiten bij de doelen van onze Regio Deal. Wij zijn begonnen met het opzetten van een Stimuleringsfonds en daar is een reservering voor gemaakt. In onderstaand overzicht staan alle door de stuurgroep goedgekeurde voorstellen. In het jaarverslag 2025 staan we uitgebreider stil bij de voortgang.

Goedgekeurde voorstellen op basis van jaarplan 2024 (jaarschijf 2024 & 2025)		
Eilandwonen betaalbaar en beschikbaar	samenwerkingsproject	150.000 100.000
Multifunctionele gebouwen en gebieden	samenwerkingsproject	
- Thijsssehuis Texel	eilandproject	1.575.000
- IJsbangebied Texel	eilandproject	247.500
Maatschappelijke voorzieningen onder de loep	samenwerkingsproject	100.000
Stimuleringsfonds	subsidieregeling	50.000 4.040.000
Creatieve broedplaatsen + Waddencampus 2.0	samenwerkingsproject	158.400
- Pilot Bruisplek Terschelling	deelproject	
- Pilot creatieve broedplaats Vlieland	deelproject	
- Inrichten centraal coördinatiepunt	deelproject	
Cofinanciering visserijweek Texel	cofinanciering	400.000
Duurzaam toerisme; cofinanciering programma gastheerschap	cofinanciering	55.000
Het nieuwe leren; eilander leer- en ontwikkelplekken	samenwerkingsproject	100.000
- LOC Schiermonnikoog	eilandproject	1.000.000
Eiland praktijkgeschoold	samenwerkingsproject	460.000
Rondje Waddenbaai	cofinanciering	40.000
Meetnet leefbare Waddeneilanden	samenwerkingsproject	20.000 151.000
Slimme eilander energiesystemen	samenwerkingsproject	75.000
Duurzame waddendorpen	samenwerkingsproject	20.000
Duurzame recreatiewoningen	samenwerkingsproject	20.000
Eilander energiediensten organisatie	samenwerkingsproject	75.000
Ondernemers circulair op weg	samenwerkingsproject	495.000
- Pilot Circulair ambachtscentrum Terschelling	deelproject	
- Campagne circulair denken en samenwerken	deelproject	
- Cofinanciering Programma Wad Gaat Om	cofinanciering	

Goedgekeurde voorstellen op basis van jaarplan 2024 (jaarschijf 2024 & 2025)		
Circulair inkopen	samenwerkingsproject	70.000
Circulaire eilandbouw	samenwerkingsproject	210.000
Vers van eilander bodem	samenwerkingsproject	275.039
- Vers van eilander bodem Texel	deelproject	
- Vers van eilander bodem Terschelling	deelproject	
Grip op drinkwater	samenwerkingsproject	70.000
TOTAAL JAARPLAN 2024 (inclusief schriftelijke ronde 2025)		9.956.939

Goedgekeurde voorstellen op basis van Jaarplan 2025		
Multifunctionele gebouwen en gebieden (update)		
- Recreatiegebied De Vleijen	eilandproject	275.400
Piekhuisvesting	samenwerkingsproject	200.000
Duurzaam toerisme	samenwerkingsproject	50.000
Piekbelasting onder de loep	samenwerkingsproject	40.000
Transport en logistiek onder de loep	samenwerkingsproject	-
Slimme eilander energiesystemen		1.400.000
- Energierotonde Ballumerbocht Ameland		700.000
Duurzame Waddendorpen (update)	samenwerkingsproject	80.000
Watterijke toekomst Texel	eilandproject	25.000
Organische reststromen Schiermonnikoog	eilandproject	60.000
Ondernemers circulair op weg (update) + eilandermateriaalstromen in beeld + circulaire eilandfestivals + Nieuwe economie		
- Bedrijfsafval Vlieland en Bedrijfsafval/swillverwerking Terschelling	deelproject	80.000
- Meerjarencampagne Circulair denken en doen	deelproject	178.000
- Startsubsidie Stimuleringsfonds	deelproject	100.000
- Wad Gaat Om	subsidie	399.531
Circulaire sloop Yn de Mande Schiermonnikoog	eilandproject	49.910,30
Circulaire sloop Terschelling	eilandproject	25.990
TOTAAL JAARPLAN 2025 (t/m stuurgroep juni)		3.188.900,30

6.3 VAT-kosten

In de Regio Deal is in totaal € 4 miljoen opgenomen voor VAT-kosten. VAT staat voor voorbereiding, administratie en toezicht. Het samenwerkingsverband is verantwoordelijk voor de coördinatie en aansturing van de uitvoering van de Regio Deal. Ook is het werkgever van het programmateam. De VAT-kosten lopen daarom via de begroting van Samenwerkingsverband De Waddeneilanden.

De VAT-kosten betreffen de programmaorganisatiekosten die nodig zijn om de Regio Deal te coördineren en aan te sturen. Dit gebeurt samen met betrokken overheden, ondernemers, onderwijs, bewoners en maatschappelijke organisaties. Het gaat om:

- (loon)kosten voor het programmateam (grootweg de helft van de VAT-kosten);
- kosten voor communicatie;
- financiële administratie en control (DVO met Ameland als regiokassier);
- een projectleiderspool (gezamenlijke uitvoeringscapaciteit);
- monitoring en lerende evaluatie (uitgevoerd door Planbureau Fryslân);
- externe expertise (denk aan juridisch advies, accountant, inkoop/aanbesteding-, btw-, subsidie- en staatsteunspecialisten);
- bijeenkomsten en vergaderkosten (zoals bijeenkomsten van de stuurgroep, werkbezoeken, organiseren Rijk-regio dag, organiseren van participatie);
- overige kosten die niet direct toe te rekenen zijn aan een specifiek project.

De programma-organisatie ontlast en ondersteunt de staande organisaties en bevordert de samenwerking.

Omdat de ambtelijke capaciteit op de Waddeneilanden beperkt is, trekken de eilanden voor de programmaorganisatie extra mensen aan van binnen en buiten de organisaties. Voor de mensen uit de eigen organisaties betekent dit een aantrekkelijke mogelijkheid om zich dankzij de Regio Deal te ontwikkelen. Een voordeel voor de organisaties is dat er kennis wordt opgebouwd en resultaten makkelijker te borgen zijn. Tegelijkertijd vraagt dit om vervangende capaciteit voor het gat dat deze mensen achterlaten op de eilanden.

Afronden en/of opvolgen van het programma

De Regio Deal heeft een looptijd tot eind 2027. Hoewel het nu nog te vroeg is om bij te sturen, is het met nog twee jaar te gaan niet ondenkbaar dat we meer tijd nodig hebben. Dit zou zijn om projecten én de administratie rondom de Regio Deal goed af te ronden. Mocht er meer tijd nodig zijn, dan biedt het Convenant (en de beschikking) de ruimte om uitstel aan te vragen. Dat heeft dan wel consequenties voor de VAT-kosten. De VAT-kosten zijn voor vier jaar begroot, maar we zien op dit moment ruimte voor uitloop (in afgeslankte vorm). Het eerste uitvoeringsjaar is er ongeveer €200.000,- minder uitgegeven aan VAT-kosten dan was begroot.

7. AFWEGINGSKADER

In aanvulling op het Convenant en het jaarplan is het wenselijk een afwegingskader vast te stellen. Zo kan de stuurgroep de juiste afwegingen maken bij het beoordelen van projecten. De algemene kaders staan omschreven in dit hoofdstuk. In de samenwerkingsprojecten zijn eventueel aanvullende kaders op te nemen.

We onderscheiden hier:

- bijdragen aan gezamenlijke deelprojecten;
- bijdragen aan eilandprojecten;
- subsidies.

In de praktijk krijgen wij mogelijk nog te maken met nieuwe vormen. Indien nodig vullen of passen we het afwegingskader daarop aan. Het huidige kader is op één onderdeel aangepast ten opzichte van 2025. Cofinanciering van majeure projecten of programma's is samengevoegd met bijdragen aan derden. In de praktijk gaat dat op basis van hetzelfde instrument, namelijk subsidie. Dat kan een incidentele subsidie zijn of een subsidieregeling.

Samenwerkingsprojecten

De samenwerkingsprojecten zijn de paraplu's voor gezamenlijke deelprojecten, eilandprojecten en bijdragen aan derden. Ze zijn benoemd in het convenant en worden voorbereid in de ontwikkelteams. Het programmeamteam adviseert hierover aan de stuurgroep.

Gezamenlijke deelprojecten

De deelprojecten betreffen vooral onderzoeken, processen, kennisdeling en inhuur van expertise, kwartiermakers en projectleiders. Ook gaat het om het opzetten van maatwerk aanpakken en pilots waar alle eilanden bij betrokken zijn. Deze gezamenlijke deelprojecten worden volledig gefinancierd uit de Regio Deal.

Eilandprojecten (doorverstreking van middelen)

Eilandprojecten zijn projecten op een specifiek eiland. Samenwerking bestaat hier meestal alleen uit het delen van kennis en ervaring. Eilandprojecten worden, via de ontwikkelteamleden, aangedragen door gemeenten of provincies en besproken in het betreffende ontwikkelteam. Het programmateam adviseert hierover aan de stuurgroep. Een eilandproject komt in aanmerking voor een Regio Deal bijdrage wanneer het aan alle onderstaande voorwaarden voldoet:

- Het project draagt bij aan het behalen van de doelen en resultaten zoals opgenomen in het Convenant Regio Deal De Waddeneilanden.
- Het project is onderdeel of kan onderdeel uitmaken van een of meerdere samenwerkingsprojecten.
- Er zijn genoeg middelen in het jaarplan opgenomen.
- Het project is uiterlijk 31 december 2027 volledig uitgevoerd.

Eilandprojecten zijn meestal grotere investeringsprojecten. Denk bijvoorbeeld aan het bouwen van een school of multifunctionele accommodatie. Voor deze projecten hanteren we een maximum percentage van de kosten. Dit soort projecten pakken door diverse extra kosten fors (al snel 10 tot 20%) duurder uit dan elders in het land. Ook is de exploitatie door de kleine schaal uitdagender en is vaak sprake van forse onrendabele toppen. Voor onrendabele toppen is het lastig één definitie te bepalen en we willen onze aanpak zo eenvoudig mogelijk houden. We willen geen onnodige administratie en verantwoording aan onszelf opleggen. Daarom kiezen we voor een maximum percentage van 15% Regio Deal-bijdrage aan de kosten van dit type eilandprojecten. Daar koppelen wij bovendien in het samenwerkingsproject een maximumbedrag aan. Zo kunnen meerdere eilanden profiteren.

Naast deze grotere investeringsprojecten zien we ook een ander type eilandprojecten. Hierbij is bijvoorbeeld sprake van een pilotproject, een lokaal programma, een campagne of een businesscase. Voor dit type projecten hanteren we een maximum van 30% Regio Deal-bijdrage aan de kosten. Het percentage en de maximumbijdrage zijn afhankelijk van hoeveel het project bijdraagt aan de doelen en resultaten van de Regio Deal. In de samenwerkingsprojecten stellen we maximumbijdragen en eventuele specifiekere kaders vast.

Bijdragen aan derden: o.a. ondernemers, maatschappelijke organisaties, onderwijs

Naast gezamenlijke deelprojecten en eilandprojecten voorzien we ook bijdragen in de vorm van (incidentele) subsidies. Bijdragen aan projecten van derden, bijvoorbeeld van ondernemers, maatschappelijke organisaties of onderwijs, zijn alleen te verstrekken op basis van een subsidiekader. Incidentele subsidies verstrekken wij op basis van de Algemene subsidieverordening van de regiokassier. Maximale bijdragen en eventuele aanvullende kaders voor incidentele subsidies leggen we vast in de samenwerkingsprojecten (de paraplu's). Daarnaast zijn er subsidieregelingen op te stellen met eigen spelregels, openstellingen en een eigen afwegingskader (zoals het Stimuleringsfonds). Het instrument incidentele subsidie passen we alleen toe waar andere instrumenten niet passend zijn. Naast het Stimuleringsfonds komen er naar verwachting geen andere subsidieregelingen.

8. MONITORING EN LERENDE EVALUATIE

De lerende evaluatie helpt bij de verantwoording van de uitvoering van de Regio Deal. Ook maakt het bijsturing van het programma mogelijk door middel van tussentijdse reflectie. In de Regio Deal zoeken we de balans tussen leren en verantwoorden. We willen naast de (voortgang op de) projecten en resultaten bekijken wat er is geleerd over wat de regionale opgave veroorzaakt en hoe deze effectief is aan te pakken. Planbureau Fryslân voert de monitoring en lerende evaluatie uit voor onze Regio Deal. Dit financieren wij vanuit de VAT-kosten.

Evaluatie bestuurlijke werkafspraken

De evaluatie van de bestuurlijke werkafspraken wordt begin maart 2026 opgeleverd. Dit met het oog op het opmaken van de balans ‘halverwege de rit’ en de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2026. Het in 2025 door Planbureau Fryslân opgeleverde onderzoeksrapport ‘we leren van elkaar hoe we autonoom kunnen blijven’ vormt hiervoor belangrijke input.

Inzet Planbureau Fryslân in 2026

Na de projecten van 2024 en 2025 wordt de lerende evaluatie van Regio Deal de Waddeneilanden in 2026 voortgezet. Het vervolg bestaat deels uit het opvolgen van acties die voortkomen uit de eerdere onderzoeken. Zo wordt er gewerkt aan een Waddeneilandenpanel waaraan inwoners van de vijf Waddeneilanden kunnen deelnemen. Zij krijgen dan jaarlijks een aantal vragenlijsten voorgelegd waarin zij kunnen aangeven hoe zij over verschillende onderwerpen denken. Deze vragenlijsten kunnen gaan over uiteenlopende thema's, van sociale samenhang tot economie, en van gezondheid tot natuur en landschap. Zodoende kunnen we steeds meer zeggen over hoe het met de bewoners van de Waddeneilanden gaat. Dit is een belangrijke ontwikkeling, omdat er momenteel relatief weinig gegevens over de Waddeneilanden bekend zijn, zoals we in de 0-meting hebben geconstateerd.

Ook wordt er opnieuw gemonitord en verdiepend onderzoek uitgevoerd. Op de 0-meting van 2024 volgt in 2026 een 1-meting. Verschillende projecten binnen de Regio Deal worden voor het eerst inhoudelijk geëvalueerd. Zijn verwachtingen niet uitgekomen? Of zijn projecten juist verrassend goed geslaagd, met onverwachte positieve bijeffecten? Dan kan dit beide aanleiding zijn om verdiepend onderzoek uit te voeren. Wat zijn de mechanismen die ervoor hebben gezorgd dat projecten anders zijn verlopen dan verwacht of juist uitstekend gelukt zijn? Wat kunnen we hiervan leren voor het vervolg van de Regio Deal en/of toekomstige initiatieven op de Waddeneilanden? Dat zijn de vragen die in 2026 centraal staan.

De precieze focus voor het onderzoek van 2026 zal in het najaar van 2025 worden vastgesteld, in nauwe samenwerking tussen onderzoekers van Planbureau Fryslân en betrokkenen bij Regio Deal De Waddeneilanden. Over (tussentijdse) resultaten zal met regelmaat worden gecommuniceerd, bijvoorbeeld op de Rijk Regio Dag.

9. COMMUNICATIE

Aan de basis van de uitvoering van onze Regio Deal staat het convenant. In het convenant is vastgelegd wat met de samenwerkende partijen (het Rijk, Provincie Fryslân, Provincie Noord-Holland en de vijf Waddengemeenten) is afgesproken. Afspraken over communicatie zijn vastgelegd in de communicatiekaders.

In het convenant is de volgende kernboodschap overeengekomen:

“De Regio Deal geeft een stevige impuls aan de Waddeneilanden. Vijf bloeiende en levendige gemeenschappen, nu en in de toekomst. Dat is wat de eilanden willen zijn: de plek waar je een leven lang kunt wonen, werken en bijdragen aan je leefomgeving. Daar plukken bewoners, bedrijven én bezoekers de vruchten van.”

Doel communicatie

Voor zowel in- als externe stakeholders geldt dat we communicatie inzetten om de uitvoering van onze Regio Deal verder te brengen. Communicatie draagt bij aan zichtbaarheid en de kennis van stakeholders over wie we zijn en wat we doen. Dat laatste draagt bij aan het enthousiasme, draagvlak en aantrekkingskracht voor onze Regio Deal.

In onze communicatie-uitingen bekrachtigen we

- De meerwaarde van Waddenbrede samenwerking: door een slimme taakverdeling over de vijf eilandgemeenten krijgen we met onze Regio Deal meer gedaan. Zo maken we samen werk van de toekomstbestendigheid van de Waddeneilanden.
- De toegevoegde waarde van onze Regio Deal. Dit laten we zien door in te gaan om het proces (de voortgang op de projecten) en de resultaten.

Van papier naar praktijk

Onderstaande praatplaat geeft een beeld van de aanpak en middeleninzet om in de komende jaren positief lawaai te maken voor onze Regio Deal.

VOORSTEL COMMUNICATIE AANPAK, APRIL 2024

Meer informatie

(0517) 740 000

regiodeal@dewaddeneilanden.nl

Post- en Bezoekadres

Droogstraat 3, 8861 SR Harlingen

*Het Samenwerkingsverband De Waddeneilanden is
eindverantwoordelijk voor Regio Deal De Waddeneilanden.*

www.regiodealdewaddeneilanden.nl